

ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرانه

معصومه زارع^۱ و فرهاد خرمایی^{۲*}

چکیده

مقدمه: پرخاشگری و جرات ورزشی مفاهیمی هستند که اغلب با هم اشتباه گرفته می‌شوند؛ در حالی که در رفتار جرات ورزشانه حق و حقوق همه محترم شناخته می‌شود. تامپسون و برنهام بر این باورند که تمام ابزارهایی که جرات ورزشی را سنجیده‌اند، در سنجش دقیق این رفتار و متمایز کردن آن از پرخاشگری تقریباً ناتوان هستند. **هدف:** هدف از انجام این پژوهش بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) در ایران بوده است. این ابزار مورد نظر جرات ورزشی را به گونه ویژه از رفتار پرخاشگرایانه جدا کرده و مورد سنجش قرار می‌دهد. **روش:** مشارکت کنندگان در پژوهش ۳۱۷ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز بودند که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تصادفی انتخاب شده و به مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه پاسخ دادند. داده‌ها به کمک ضریب همبستگی، تحلیل عاملی و ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم افزارهای SPSS تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل عاملی وجود دو عامل جرات ورزشی سازگاران و جرات ورزشی پرخاشگرایانه را در این مقیاس مورد تایید قرار داد. همچنین، ضرایب آلفای کرونباخ نشان داد که خرده مقیاس جرات ورزشی سازگاران با ضریب ۰/۷۱ و خرده مقیاس جرات ورزشی پرخاشگرایانه با ضریب ۰/۷۲، از پایایی مناسبی برخوردارند. افزون بر این، در خصوص روایی همگرا و واگرا نیز از پرسشنامه ابراز وجود (گمبیریل و ریکی، ۱۹۷۵) و پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) استفاده شد. **نتیجه‌گیری:** مجموع نتایج بد از این بررسی نشان داد که این مقیاس از شاخص‌های روان‌سنجی مناسب برای استفاده در ایران برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: جرات ورزشی، پرخاشگری، جرات مندی سازگاران.

۱- کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز.

۲- دانشیار روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شیراز

* نویسنده مسئول مقاله: Khormaei@shiraz.ac.ir

پیشگفتار

امروزه در عصری زندگی می‌کنیم که دگرگونی های عظیمی در دنیا رخ داده و یا در حال رخ دادن است و این تغییرات بر تمام ابعاد وجودی انسان بویژه بعد روانی اجتماعی وی تاثیرات زیادی بر جای گذاشته است و همین امر موجب شده تا انسان امروزی در هر نقطه از جهان به دلیل پیچیدگی های موجود بمنظور ایجاد روابط بین فردی و اجتماعی خود نیازمند کسب آگاهی و مهارت باشد. یکی از مولفه های مهم در روابط انسانی مهارت جرات‌ورزی^۱ یا رفتار جرات‌ورزانه است. پرخاشگری و جرأت‌ورزی مفاهیمی هستند که اغلب با هم اشتباه گرفته می‌شوند، اما رفتار قاطعانه و جرأت‌ورزانه به معنای پایمال کردن حقوق دیگران نیست. فرد جرأت‌ورز هرگز حق دیگران را انکار نمی‌کند. در جرأت‌ورزی حق و حقوق همه محترم شناخته می‌شود (آلبرتی و آمونز، ۱۳۸۹). با دقت در تعریف‌های ارایه شده در محتوایی سازه جرات‌ورزی کلید واژه‌ای که همواره در انواع تعریف‌ها تکرار می‌شود، «احقاق حق» و «حقوق اجتماعی انسانی و...» است. بنا بر گفته همبرگ، مانتگومی، مدسون و همبرگ^۲ (۱۹۷۷) مفهوم حقوق بین‌فردی، رفتار جرات‌ورزانه را در یک چهارچوب اخلاقی و ارزش محور قرار می‌دهد. چرا که بنا به نظر راکوس^۳ (۱۹۷۹) هر حق و حقوقی در جامعه مستقل از وظایف یا تکلیف^۴ نیست. راکوس بیان می‌کند که حقوق اجتماعی تعریف شده برای یک فرد و توجه و ملاحظه حقوق فرد دیگر که در جرات‌ورزی مطرح است، به گونه ضمنی وظایف و الزاماتی مرتبط با رفتار حق‌جویانه را در این سازه القا می‌کند. اگر این تکلیف‌ها و الزامات از قبل انجام نگیرد و رعایت نشود، صدور حقوق و رفتارهای حق‌جویانه امکان پذیر نیست و جایگاهی برای آن‌ها وجود ندارد؛ اما اگر رفتارهای حق‌طلبانه بدون در نظر گرفتن وظایف و الزامات رخ دهند، دیگر نمی‌توان آن‌ها را جرات‌ورزی تعریف کرد. در واقع احقاق حقوق بدون رعایت الزامات معنایی ندارد و این‌گونه رفتارها چیزهای دیگری هستند که می‌تواند شامل رفتارهای غیر قانونی، رفتار پرخاشگرایانه و یا سرپیچی و نافرمانی باشد. راکوس (۱۹۷۹) پیشنهاد می‌کند که در تعریف و مفهوم سازی جرات‌ورزی باید در کنار مطرح کردن احقاق حق از الزامات و وظایف و تکالیف متقابل نیز نام برده شود. به نظر او جرأت‌ورزی یک سلسله رفتاری است که هم شامل احقاق حق و هم رعایت و انجام تکالیف و الزامات از قبل است. براین اساس، وی تعریف‌هایی از جرات‌ورزی را که پیش‌تر مطرح بوده‌اند، به عنوان تعریف یک رفتار ابرازی^۵ می‌داند زیرا این تعریف‌ها در بردارنده یک

^۱ - Assertiveness

^۲ - Heimberg, Montgomery, Madsen & Heimberg

^۳ - Rakos

^۴ - Obligations

^۵ - Expressive behavior

بیان و ابراز به همراه احقاق حقوق فرد است و تاکید می‌کند که ابرازگری به تنهایی، یک رفتار پرخاشگرایانه است. بنابراین، وی بر این باور است که پیش از این که فرد خود ابرازی کند، ملزم به رعایت یک سری تکالیف است و در این صورت است که می‌توان گفت جرأت ورزی صورت می‌گیرد. از سوی دیگر، هولندزورث^۱ (۱۹۷۸) بر این باور است که بیش‌تر پژوهشگران باور دارند که بیان عواطف و افکار و ابراز مخالفت دو ویژگی اساسی جرأت ورزی است. با این حال، بین رفتارهای مخالف در رفتار خودابرازی با دیگر رفتارهای مخالف و خشن مانند پرخاشگری، تندی، سرزنش و رفتار ناگهانی و انفجاری مرز متمایزی وجود دارد. وی براساس تعریف ولپه^۲ (۱۳۷۳) بیان می‌کند که جرات‌ورزی بر پایه هنجارهای اجتماعی بنا نهاده شده‌است که رفتاری درخور و مطلوب و شایسته است. از آن طرف، پرخاشگری رفتاری مورد نکوهش و سرزنش اجتماعی است و به عنوان پاسخی که محرک مضر و مهلک به ارگانیزم دیگری انتقال می‌دهد، بیان شده است.

تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) بیان می‌کنند، با توجه به اهمیت‌های بالقوه که جرات ورزی هم در حوزه پژوهشی و هم برای مقاصد بالینی دارد، ابزارهای اندازه‌گیری زیادی برای سنجش آن توسعه یافته‌اند. پرسشنامه جرات ورزی گمبریل و ریچی^۳ (۱۹۷۵)، مقیاس دانشگاهی خود بیانگری گالسی و همکاران^۴ (۱۹۷۴)، نمونه ابراز وجود زنان دانشگاهی مکدونالد^۵ (۱۹۷۸)، مقیاس حل تعارض مکفال و لیلیزند^۶ (۱۹۷۱)، تجزیه و تحلیل ابراز وجود شخصی هدلند و لیندکویست^۷ (۱۹۸۴)، جدول برنامه جرات ورزی راتبوس^۸ (۱۹۷۳) و پرسشنامه جرات ورزی ولپه - لازاروس^۹ (۱۹۶۶) از جمله این ابزارها هستند. بسیاری از این ابزارهای سنجش جرات ورزی از روایی همگرا متوسطی برخوردارند. افزون بر این، هم برای پژوهش و هم برای مقاصد بالینی مفید بوده‌اند. از بین ابزارهای جرات ورزی جدول برنامه جرات ورزی راتوس (۱۹۷۳) بیش‌ترین ابزاری است که به آن ارجاع داده شده است. این ابزارها تنگناها و کاستی‌هایی دارند، از جمله، بیش‌تر این ابزارها به گونه ویژه برای کار کردن با دانشجویان دانشگاه بکار می‌روند. هم‌چنین، نبود روایی افتراقی، بویژه در ارتباط با تهاجم و پرخاشگری از جمله عمده‌ترین کاستی این ابزارها هستند. با توجه به ارتباط متوسط یا زیاد بین پرخاشگری و ابزارهای موجود سنجش جرات ورزی نیاز به یک اندازه‌گیری از جرات ورزی

1- Hollandsworth

2- Wolpe

3-The Assertion Inventory Gambrill & Richey

4- College Self-Expression Scale Galassi et al.

5- College Women's Assertion Sample MacDonald

6- Conflict Resolution Scale McFall & Lillesand

7- Personal Assertion Analysis Hedlund and Lindquist

8- Rathus Assertiveness Schedule

9- Wolpe-Lazarus Assertiveness Questionnaire

که با وضوح بیش‌تری بین این سازه و تهاجم و پرخاشگری تمایز ایجاد کند، وجود دارد. افزون بر این، ابزارهای موجود گویه‌هایی را در بردارند که تداعی موقعیت‌هایی است که امروزه کم‌تر رخ می‌دهد یا از واژه‌هایی استفاده شده است که بسیار سوگیرانه مردسالارانه است و این مسئله جای تعجبی ندارد چراکه این ابزارها بیش از ۲۵ سال پیش طراحی شده‌اند. در نهایت، هرچند ثابت شده است که این ابزارهای برای مقاصد پژوهشی و بالینی بیش از ۳ دهه قابل استفاده هستند، اما تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) بر این باورند که زمان آن فرا رسیده که ابزار نوین جرات ورزشی طراحی و ساخته شود.

تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) ابزار نوین را براساس تعریف هلندزورث (۱۹۷۸) طراحی کرده‌اند. هلندزورث می‌گوید جرات ورزشی یک روش فعالانه پاسخ‌دهی در تناقضات و کشمکش‌های بین فردی است که هدف آن برآورده شدن نیازهای فرد است. بنابراین، تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) جرات ورزشی را این‌گونه می‌پذیرند که شکلی از رفتار بین فردی؛ به صورت روش فعالانه‌ای در پاسخ به کشمکش‌های بین فردی، همراه با بیان احساسات، نیازها و اولویت‌ها به شیوه‌ای غیر تهدیدکننده و غیر تنبیهی و بدون نقض حقوق دیگران است.

رفتار به دو شیوه گوناگون در کشمکش‌های بین فردی معمولاً انجام می‌گیرد: ۱- جرات ورزشی سازگاران^۱ و ۲- جرات ورزشی پرخاشگرایانه^۲. جرات ورزشی سازگاران نشان‌دهنده رفتارهای فعالی است که موجب می‌شود نیازها، افکار و احساسات فرد به شیوه‌ای قابل قبول و اجتماعی بدون تعدی به حقوق دیگران و همراه با مهربانی، احترام و ملامت دریافت شود و جرات‌ورزی پرخاشگرایانه رفتارهای فعالی هستند که نیازها، افکار، احساسات فرد به شیوه‌ای غیرسازگاران و بدون ملامت و همراه با عصبانیت و برخورد تند و شدید دریافت می‌شود.

بنابراین، هدف پژوهش آن‌ها ساخت ابزاری بوده است که دو شکل متمایز از جرات ورزشی؛ جرات ورزشی سازگاران و جرات ورزشی پرخاشگرایانه را اندازه‌گیری کند. آنان برای بررسی ساختار عاملی مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه (AAA-S)، هم روش تحلیل عامل اکتشافی و هم تحلیل عامل تاییدی بکارگرفتند. پیش از انجام تحلیل عاملی آزمون کیزر-مایر-اوکلین (KMO) انجام شده است (KMO=۰.۸۶). هم‌چنین، همبستگی بین گویه‌ها مطلوب بوده است. نمودار اسکری دو عامل را نشان داده است که این دو عامل در مجموع ۰/۳۴ از واریانس را تبیین کرده‌اند. هم‌چنین، تامپسون و برنهام برای روایی افتراقی از پرسشنامه پرخاشگری باس و پری استفاده کردند و ارتباط بین جرات ورزشی پرخاشگرایانه را با انواع گوناگون پرخاشگری مورد مطالعه قرار دادند.

^۱ - Adaptive Assertiveness

^۲ - Aggressive Assertiveness

نتایج نشان دادند که همه اشکال پرخاشگری به گونه معناداری با جرات‌ورزی پرخاشگرایانه ارتباط دارد و مقدار ضریب همبستگی جرات‌ورزی پرخاشگرایانه با انواع پرخاشگری بیش‌تر از ضریب همبستگی با جرات‌ورزی سازگارانه است.

نتایج تحلیل تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) نشان دادند که مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه دارای ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوبی هستند. نمرات هر دو زیر مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و جرات‌ورزی پرخاشگرایانه همسانی درونی و پایایی بازآزمون مطلوبی را دارا هستند. همچنین، نتایج تحلیل عامل اکتشافی نشان دادند که مدل دو عاملی به گونه‌ای معنادار بهتر از مدل تک عاملی است و هر دو شکل جرات‌ورزی با سازه‌های مرتبط ارتباط داشتند. برای مثال، جرات‌ورزی سازگارانه به گونه مثبت با شایستگی^۱ رابطه دارد و جرات‌ورزی پرخاشگرایانه با اشکال گوناگون پرخاشگری مثل خصومت^۲ و پرخاشگری کلامی^۳ رابطه دارد.

به طور خلاصه، نتایج این پژوهش‌ها نشان داده است، که مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه ابزاری معتبر برای سنجش جرات‌ورزی فراهم می‌کند. واژه‌های مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه گویه‌های مردسالارانه و سوگیرانه‌ای ندارند، همچنین، مجموعه اصطلاحاتی را بازتاب می‌کند که با معیارهای امروزی مناسب است و به گونه اجتماعی در نظر گرفته می‌شوند (تامپسون و برنهام، ۲۰۱۱). افزون بر این، دارای این ویژگی است که دو شکل مجزا از جرات‌ورزی را اندازه‌گیری کند. به همین دلیل، این مقیاس به پژوهشگران و درمانگران این اجازه را می‌دهد که جرات‌ورزی را به گونه‌ای اندازه‌گیری کنند که دو سازه جرات‌ورزی و پرخاشگری به اشتباه گرفته نشوند. افزون بر این، گرایش و تمایل زنان به درگیر شدن در رفتار جرات‌ورزانه ناچیز شمرده نشود. هدف این پژوهش بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه (AAA-S) در ایران است.

روش پژوهش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و معماری دانشگاه شیراز بودند که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ مشغول به تحصیل بودند. از میان جامعه آماری، تعداد ۳۸۶ نفر به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی از دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و معماری انتخاب و به مقیاس جرات‌ورزی سازگارانه و

1- Competence

2- Hostility

3- Verbal aggressive

پرخاشگریانه پاسخ دادند که با حذف پرسشنامه‌های مخدوش تعداد مشارکت‌کنندگان به ۳۱۷ نفر کاهش یافت و از این تعداد، ۱۶۷ دانشجوی دختر و تعداد ۱۳۲ پسر بودند و ۱۸ پرسشنامه هم بدون مشخص کردن جنسیت، آزمودنی‌های این پژوهش بودند.

ابزارهای پژوهش

مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگریانه (AAA-S)

مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگریانه تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) دارای ۱۹ ماده است که برخی از عبارتهای آن دوگویه ای هستند. هر کدام از گویه‌ها یک موقعیت که مستلزم رفتار جرات‌ورانه است را نشان می‌دهد. این مقیاس دو فرم کاملاً متمایز جرات‌ورزی سازگاران و پرخاشگریانه را می‌سنجد؛ در واقع، این ابزار رفتار جرات‌ورزی را به دو نوع تقسیم کرده است. مقیاس جرات‌ورزی سازگاران و پرخاشگرانه، از نوزده سناریو تشکیل شده است که موقعیت‌های بین‌فردی روزمره را به تصویر می‌کشد. این موقعیت‌ها، شرایطی را نشان می‌دهند که هر فرد باید از خود جرات‌ورزی به نمایش بگذارد. نیمی از پاسخ‌های این مقیاس به راهبردهای سازگاران جرات‌ورزی و نیم دیگر به راهبردهای پرخاشگرانه اشاره می‌کنند. مشارکت‌کنندگان پژوهش میزان واکنش خود را به هر موقعیت، در طیف لیکرتی پنج درجه‌ای (۱= هرگز و ۵ = همیشه) مشخص می‌کنند. بنابراین، هر شرکت‌کننده دو نمره از این ابزار بدست می‌آورد. نمره بیش‌تر در هر زیر مقیاس به این معناست که مشارکت‌کننده رفتار جرات‌ورانه سازگاران یا پرخاشگریانه دارند.

تامپسون و برنهام (۲۰۱۱) نشان دادند که فرم اصلی پرسشنامه دارای روایی مطلوبی است و توانایی تمایزگذاری رفتار جرات‌ورزی را از پرخاشگری دارد. آن‌ها در نهایت با استفاده از تحلیل عامل تاییدی مدل دو عاملی را به عنوان مدل نهایی که از شاخص‌های نیکویی برازش بهتری برخوردار بودند، گزارش کردند. هم‌چنین، برای عامل جرات‌ورزی سازگاران ضریب الفای کرونباخ ۰/۸۲ و برای جرات‌ورزی پرخاشگریانه ضریب الفای کرونباخ ۰/۸۸ را گزارش کرده‌اند.

پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲)

این پرسشنامه یک ابزار خود گزارشی است که شامل ۲۹ عبارت و چهار زیر مقیاس پرخاشگری بدنی (PA)، پرخاشگری کلامی (VA)، خشم (A)، و خصومت (H) است. مشارکت‌کنندگان به هر یک از عبارات در یک طیف ۵ درجه‌ای از: کاملاً شبیه من است (۵)، تا حدودی شبیه من است (۴)، نه شبیه من است (۳) تا حدودی شبیه من نیست (۲)، به شدت شبیه من

نیست (۱) پاسخ می‌دهند. چندین مطالعه نشان داده‌است که پرسشنامه پرخاشگری باس و پری از روایی و پایایی مناسبی برخوردارند (سامانی، ۱۳۸۶؛ محمدی، ۱۳۸۶؛ کامگاری و جوکار، ۱۳۹۱).

پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی (۱۹۷۵)

این پرسشنامه ۴۰ پریشی، ابزاری برای اندازه‌گیری سه بعد ابراز وجود است که شامل: (۱) ناراحتی از ابراز وجود (۲) احتمال پاسخ درگیر شدن در رفتار ابراز وجود و (۳) تشخیص ابراز وجود می‌باشد. در واقع هر پرسش، بیان‌کننده یک موقعیت است که آزمودنی می‌بایست درجه نگرانی و احتمال پاسخ خود را در قبال هر پرسش مشخص کند. مولفه «ناراحتی از ابراز وجود» به مقدار و شدت اضطراب و ناراحتی آزمودنی در رویارویی با این موقعیت‌ها اشاره دارد. «احتمال پاسخ درگیر شدن در رفتار ابراز وجود» به امکان بروز چنین رفتارهایی اشاره می‌کند و نمره «تشخیص ابراز وجود» نشانگر شرایطی است که فرد تشخیص می‌دهد در آن شرایط قاطع‌تر عمل کند. چندین مطالعه نشان دادند که پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی از روایی و پایایی مناسبی برخوردارند (پوریان، ۱۳۹۱؛ بیرامی، ۱۳۹۰؛ رحیمی، بشلیده، حقیقی و مهرابی زاده هنرمند، ۱۳۸۵؛ علیایی و بابایی زاد و احمدی، ۲۰۱۱).

در این پژوهش از پرسشنامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) و ابراز وجود گمبریل و ریچی (۱۹۷۵) جهت بررسی روایی ملاکی و هم‌چنین، از تمایز میان گروه‌ها (دختر و پسر) با توجه به پیشینه پژوهش در بررسی روایی مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرانه (AAA-S) استفاده شد.

یافته‌ها

روایی و پایایی مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرانه (AAA-S)

در ابتدا مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرانه (AAA-S) ترجمه و به کمک کارشناس آموزش زبان انگلیسی برگردان شد. سپس با مقایسه دو متن انگلیسی پرسش نامه (متن اصلی و متن بدست آمده از ترجمه فارسی به انگلیسی)، اصلاحات لازم انجام و فرم نهایی فارسی تهیه گردید.

برای بررسی ساختار عاملی مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرانه (AAA-S) از تحلیل عامل به روش مولفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس استفاده شد. برای تعیین کفایت نمونه‌گیری پژوهش، از آزمون کیزر- مایر- اوکلین (KMO) استفاده شد. نتایج این آزمون (KMO= 0/75) به خوبی نشان داد که می‌توان با این نمونه به تحلیل عاملی اقدام کرد. برای

بررسی توان داده‌های پژوهش برای استخراج یک ساختار عاملی از آزمون خی دو بارتلت نیز استفاده شد که نتایج این آزمون ($X^2=1630/31, P<0/0001$) نیز معنادار بود.

نتایج تحلیل عوامل وجود دو عامل «جرات ورزشی سازگاران» و «جرات ورزشی پرخاشگرایانه» در این مقیاس را مورد تایید قرار داد. در این بین، گویه‌های ۷الف، ۶الف، ۱۶الف نیز به دلیل بارگذاری عاملی کم‌تر از ۰/۳۰ و گویه‌های ۱۵الف و ۱الف نیز به دلیل مغایرت و ناهمخوانی محتوایی حذف شد. جدول ۱ عوامل استخراج شده از تحلیل عاملی و بارهای عاملی گویه‌های مربوط به هر عامل و مقدار ارزش ویژه به همراه مقدار واریانس تبیین شده هر عامل را نشان می‌دهد. در بررسی روایی «مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه» افزون بر روش تحلیل عاملی از پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲) و پرسش‌نامه ابراز وجود گمبیریل و ریچی (۱۹۷۵) استفاده شد. به این ترتیب که ۴۶ نفر از دانشجویان افزون بر مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه به دو پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری و پرسش‌نامه ابراز وجود گمبیریل و ریچی نیز پاسخ دادند. همبستگی عوامل مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه، با پرسش‌نامه ابراز وجود گمبیریل و ریچی و هم‌چنین، مولفه‌های پرسش‌نامه باس و پری در جدول ۲ آمده است.

بمنظور بررسی روایی از راه تمایز گروهها (دختر و پسر) با استفاده از آزمون تی نمره دانشجویان دختر و پسر در دو عامل جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه مورد مقایسه قرار گرفت. نتایج در جدول ۳ نشان داده شده است.

پایایی این ابزار نیز به وسیله، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس جرات ورزشی سازگاران برابر با ۰/۷۱ و برای خرده مقیاس جرات ورزشی پرخاشگرایانه ۰/۷۲ بود. بنابراین، بر اساس نتایج بدست آمده «مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه» برای سنجش جرات ورزشی سازگاران و جرات ورزشی پرخاشگرایانه به عنوان ابزاری روا و پایا ارزیابی شد.

بحث و نتیجه گیری

هدف از این پژوهش، بررسی شاخص‌های روان‌سنجی «مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه» بود تا به این پرسش پاسخ داده شود که آیا می‌توان از ابزار یادشده به عنوان ابزاری سودمند برای سنجش جرات ورزشی استفاده کرد؟ یافته‌های بدست آمده از تحلیل عاملی وجود دو عامل جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه را در این مقیاس مورد تایید قرار داد. این پژوهش با پژوهش‌های تامبسون و برنهام (۲۰۱۱) همسو می‌باشد و مدل دو عاملی پژوهش با مدل مبدأ هماهنگ است. در واقع، نتایج تحلیل عاملی نشان دادند که محتوای عوامل استخراجی جرات ورزشی

سازگاران و پرخاشگرایانه بدست آمده در این پژوهش با محتوای این دو زیر مقیاس در فرم اصلی این ابزار هماهنگ است. افزون بر این، در بررسی روایی این ابزار، نتایج نشان دادند که مقیاس جرات ورزی با پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی همبستگی دارد که این یافته حاکی از روایی ملاکی این ابزار است.

همچنین، ضرایب همبستگی بین دو زیر مقیاس جرات ورزی سازگاران و پرخاشگرایانه با زیر مقیاس های پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری نشان دهنده تمایز یافتگی این ابزار با پرخاشگری می باشد که این موضوع نشانگر روایی واگرای این مقیاس است. در ضمن، همبستگی پایین و بدون معناداری بین دو زیر مقیاس این ابزار نشان دهنده محتوای مستقل داشتن این مقیاس ها هستند و این مقیاس دو شیوه کاملا متمایز جرات ورزی را مورد سنجش قرار می‌دهند.

در حوزه پایایی نیز، ضریب آلفا این مقیاس مطلوب بوده است. برای تأمین پشتوانه پژوهشی لازم در این حوزه، ضریب بازآزمایی نیز محاسبه شده است که مقدار آن مطلوب و حاکی از پایایی پذیرفتنی مقیاس است. ضریب الفای کرونباخ برای خرده مقیاس جرات ورزی سازگاران برابر با ۰/۷۱ و برای خرده مقیاس جرات ورزی پرخاشگرایانه ۰/۷۲ بود.

نمایش تمایز جنسیتی شاخص دیگر روایی این مقیاس بوده است. نتایج، تفاوت معنی دار میان دختران و پسران را در عامل جرات ورزی پرخاشگرایانه نشان دادند. در این عامل نمره پسران بیش تر از دختران بود. پژوهش‌های گذشته نیز سطوح بیش تری از پرخاشگری کلامی و خصومت را در مردان نسبت به زنان گزارش داده‌اند (باس و پری، ۱۹۹۲) و این یافته با این پژوهش‌ها همسو می باشد. تفاوت های جنسیتی در جرات ورزی پرخاشگرایانه، ولی نه در جرات ورزی سازگاران، ممکن است به دلیل درهم آمیختگی جرات ورزی با پرخاشگری باشد. اگر چه همه پژوهش‌ها در جرات ورزی تفاوت های جنسیتی را گزارش نکرده‌اند (برای مثال کوگان و همکاران، ۱۹۹۵) برخی از مطالعات این تفاوت را نشان داده اند و گزارش کرده‌اند که در مردان سطوح بیش تر جرات ورزی نسبت به زنان وجود دارد (کوستا و همکاران، ۲۰۰۱، فینگگولد، ۱۹۹۴). این واقعیت در پژوهش‌های جرات ورزی که مردان سطوح بیش تری را نسبت به زنان گزارش می‌دهند، ممکن است بدین دلیل باشد که هیچ گونه تفاوت جنسیتی در انواع غیر پرخاشگرایانه جرات ورزی مانند جرات ورزی سازگاران وجود ندارد بلکه این تفاوت در انواع گوناگون پرخاشگری است که با جرات ورزی در هم آمیخته شده است. در پایان مقیاس جرات ورزی سازگاران و پرخاشگرایانه تامپسون و برنهام، به عنوان ابزار تشخیصی برای انواع جرات ورزی بکار می رود.

جدول ۱- نتایج تحلیل عامل مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه.

بار عاملی	عامل نخست جرات ورزشی سازگاران گویه
۰/۵۶	۳ب: می گویم اگر کارش را انجام داده آنرا برگرداند.
۰/۵۶	۹ب: به او ثابت می کنم که نظرش اشتباه است.
۰/۵۴	۷ب: بار بعد که او را ببینم، این موضوع را به او یادآور می کنم.
۰/۵۳	۱۱الف: با شرکت تماس می گیرم و درباره اشتباه پیش آمده صحبت می کنم.
۰/۵۳	۱۴الف: فرصتی به او می دهم تا متوجه شود می تواند به گونه متفاوتی کار کند.
۰/۵۰	۲الف: در این مورد به راحتی با او گفتگو می کنم.
۰/۵۰	۲ب: تا زمانی که آن فرد عقایدم را درک کند، به بحث درباره آن عقاید ادامه می دهم.
۰/۴۴	۴ب: از صندوق دار خواهم می کنم تا قیمت هر یک از اجناس را چک کند.
۰/۴۲	۱۶ب: (اگر عجله داشته باشم) از آن شخص می خواهم به ردیف عقب برود.
۰/۴۲	۱۳ب: او را راهنمایی می کنم.
۰/۴۰	۱۳الف: می گویم که آن را برگرداند.
۳/۳۹	مقدار ارزش ویژه
۱۱/۳۲	درصد واریانس تبیین شده
بار عاملی	عامل دوم جرات ورزشی پرخاشگرایانه گویه
۰/۶۱	۱۵الف: عصبانی می شوم و از اومی خواهم آنرا تعویض کند.
۰/۵۹	۱۲الف: عصبانی می شوم.
۰/۵۹	۱۰الف: بار بعد که او را ببینم، عصبانی می شوم.
۰/۵۳	۴الف: عصبانی می شوم و از صندوق دار می خواهم که قیمت ها را عوض کند.
۰/۵۲	۵الف: بدون عذرخواهی پس از آن همه وقت که منتظر ماندم، جلو صحبت کردن نفر بعدی را می گیرم.
۰/۵۱	۷الف: بار بعد که او را ببینم، سر او داد و فریاد می زنم.
۰/۴۶	۷ب: بار بعد که دوباره از من نفعی برد او را به شدت مواخذه می کنم.
۰/۴۰	۱۸الف: با او شدید برخورد می کنم.
۰/۳۹	۲ب: خشمگین می شوم و به او می گویم که دخالت نکند.
۰/۳۸	۱۳الف: از او می خواهم که ساکت شود.

ادامه جدول ۱	
۰/۳۶	ب: اصرار می‌کنم حتی اگر فروشنده به من سخت بگیرد.
۰/۳۵	۹ الف: بار بعد که او را ببینم، سرش داد و فریاد می‌زنم.
۰/۳۵	۹ الف: او را مواخذه می‌کنم.
۳/۸۷	مقدار ارزش ویژه
۱۲/۹۲	درصد واریانس تبیین شده
۲۴/۲۵	کل واریانس

جدول شماره ۲- ضرایب همبستگی مقیاس جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه، پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی و مولفه‌های پرسشنامه پرخاشگری باس و پری.

عامل	احتمال پاسخ (ابراز وجود گمبریل و ریچی)	فیزیکی	کلامی	خشم	خصوصیت
جرات ورزشی سازگاران	۰/۴۲**	-۰/۲۷	-۰/۱۰	-۰/۳۰*	-۰/۲۶
جرات ورزشی پرخاشگرایانه	-۰/۰۸	۰/۳۵*	۰/۲۲	۰/۲۶	۰/۰۵

** $p < ۰/۰۱$

* $p < ۰/۰۵$

جدول شماره ۳- نتایج بررسی روایی پرسشنامه جرات ورزشی سازگاران و پرخاشگرایانه از راه تمایز گروهها (دختر و پسر)

عامل	گروه	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار t	P
جرات ورزشی سازگاران	دختران	۳۷/۳۸	۶/۰۱	۲۹۷	۰/۳۰	N.S
	پسران	۳۷/۵۹	۵/۹۸			
جرات ورزشی پرخاشگرایانه	دختران	۲۹/۴۸	۶/۲۰	۲۶۶/۴۶	۲/۴۰	۰/۰۱
	پسران	۳۱/۳۳	۶/۸۸			

مقیاس جرات ورزی سازگاران و پرخاشگرانه (AAA-S).

عبارت	هرگز	به ندرت	گاهی	بیش تر اوقات	همیشه
۱- مدت‌هاست در شرکتی مشغول به کار هستم، بیش از یک سال است که از آخرین ترفیعم می‌گذرد. من... الف- از رئیس‌م تقاضای ترفیع را می‌کنم.					
۲- وقتی یکی از نزدیکان (اطرافیان نزدیک من) غیر منصفانه از من انتقاد کند، من... الف- در این مورد به راحتی با او گفتگو می‌کنم. ب- خشمگین می‌شوم و به او می‌گویم که دخالت نکند.					
۳- اگر شخصی که آشنایی چندانی با او نداشته باشم، چیزی را از من قرض بگیرد و فراموش کند که آنرا برگرداند، من... الف- به او می‌گویم آنرا برگرداند. ب- به او می‌گویم اگر کارش را انجام داده، آنرا برگرداند.					
۴- در یک خوار و بار فروشی هستم، قیمت چند قلم از اجناسی که خریداری کرده‌ام به اشتباه حساب شده است، من... الف- عصبانی می‌شوم و از فروشنده می‌خواهم که قیمت‌ها را عوض کند. ب- از فروشنده خواهش می‌کنم که قیمت اجناس را دوباره چک کند.					
۵- در جلسه‌ای کاری قصد صحبت کردن دارم، اما این اجازه به من داده نمی‌شود و مدام صحبت‌م قطع می‌شود، من... الف. بدون عذرخواهی پس از آن همه مدت که منتظر مانده‌ام، جلوی صحبت کردن نفر بعد را می‌گیرم.					

ادامه مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه (AAA-S).				
				۶- من و دوستانم تصمیم داریم برای صرف غذا به جایی برویم. آن‌ها برای رفتن به رستورانی به توافق می‌رسند که من آن‌جا را نمی‌پسندم، من... الف- به آن‌ها می‌گویم که من از آنجا خاطره بدی دارم و ترجیح می‌دهم به جای دیگری بروم.
				۷- اگر فکر کنم شخصی که چندان هم او را نمی‌شناسم و رابطه‌ای با وی ندارم از من سوءاستفاده کند و از من نفعی می‌برد، من... الف- منطقی با او صحبت کرده و نگرانی خود را درباره آن بیان می‌کنم. ب- دفعه بعد که باز او از من نفعی برد، به شدت او را مواخذه می‌کنم.
				۸- اگر مجبور شوم جنسی را بدون رسیدن خرید به مغازه پس دهم، من... الف- آنرا به مغازه می‌برم و می‌خواهم که پولم را پس بدهند. ب- به پس دادن آن جنس اصرار می‌کنم حتی اگر فروشنده نپذیرد و به من سخت بگیرد.
				۹- اگر فردی که من او را خوب می‌شناسم، چیزی بگوید که احساساتم را جریحه‌دار کند، من... الف- با او برخورد می‌کنم ب- به او ثابت می‌کنم که نظرش اشتباه است.
				۱۰- اگر نامه‌رسان مدام فراموش کند مرسوله‌های دریافتی من را بیاورد، من... الف- دفعه بعد که او را ببینم با عصبانیت با او برخورد می‌کنم.
				۱۱- اگر اشتباهی را در قبضی که دریافت کرده‌ام مشاهده کنم، من... الف- با شرکت مربوطه تماس گرفته و درباره اشتباه پیش آمده صحبت می‌کنم.

ادامه مقیاس جرات ورزی سازگاران و پرخاشگرانه (AAA-S).				
				۱۲- اگر در یک گفتگو، شخصی که من او را زیاد نمی‌شناسم، با من مخالفت کند، من... الف- در گفتگو با او عصبانی خواهم شد. ب- تا زمانی که آن فرد عقاید مرا درک کند، به بحث و گفتگو درباره آن موضوع با او ادامه خواهم داد.
				۱۳- اگر در حال انجام کاری باشم و فردی بلند صحبت کند، من... الف- با صراحت از او می‌خواهم که ساکت شود. ب- او را راهنمایی می‌کنم.
				۱۴- اگر فردی را که برای انجام کاری استخدام کرده‌ام، کارش را به خوبی به اتمام نرساند، من... الف- فرصت به او می‌دهم تا متوجه شود می‌تواند به طور متفاوت عمل کند و کار را به اتمام برساند.
				۱۵- اگر همسایه‌ای را که خوب می‌شناسم و رابطه خوبی با او دارم، چیزی را که از من قرض گرفته است، خراب برگرداند، من... الف- عصبانی می‌شوم و از او می‌خواهم آن را تعویض کند و همان چیز را برایم تهیه کند. ب- از او خواهش می‌کنم که آنرا تعمیر یا تعویض کند.
				۱۶- اگر یک فردی که قد بلندتر از من است، در سینما ردیف جلوی من نشسته باشد، من... الف- با صدای بلند نظرم را درباره بی‌ملاحظه بودن و بی‌توجهی وی می‌گویم. ب- اگر برایم مهم باشد از آن شخص می‌خواهم به ردیف عقب تر برود (جا به جا شود).
				۱۷- اگر روزنامه رسان جدیدی، چند روزی روزنامه مرا تحویل ندهد، من... الف- بار بعد که او را ببینم سر او داد و فریاد خواهم زد. ب- دفعه بعد این موضوع را به او یادآور خواهم کرد.

ادامه مقیاس جرات ورزی سازگارانه و پرخاشگرایانه (AAA-S).				
				۱۸- اگر یکی از اعضای خانواده‌ام، صحبت مرا قطع کند، من... الف- با او شدید برخورد می‌کنم.
				۱۹- اگر یکی از نزدیکانم حرفی را که من از روی اعتماد به او گفته‌ام، برای دیگران بازگو کند، من... الف- وقتی او را ببینم بر سرش داد و فریاد می‌زنم.

منابع

- پوریان، ح. (۱۳۹۱). نقش سبک‌های والدگری و سبک‌های اسناد در پیش‌بینی ابراز وجود دانش‌آموزان دبیرستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته‌ی روانشناسی تربیتی. دانشگاه شیراز.
- بیرامی، منصور. (۱۳۹۰). تاثیر آموزش جرأت ورزی بر سلامت عمومی دانشجویان. دو فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناختی. ۹۹. (۱۱)۴.
- سامانی، س. (۱۳۸۶). بررسی پایایی و روایی پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری. مجله روانپزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، سال سیزدهم، شماره ۴، ۳۵۹-۳۶۵.
- رحیمی، جعفر؛ بشلیده، کیومرث؛ حقیقی، جمال و مهرابی زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۸۵). بررسی تأثیر آموزش جرات ورزی بر مهارت‌های اجتماعی، اضطراب اجتماعی و ابراز وجود در دانش‌آموزان پسر سال اول مقطع متوسطه. مجله علوم تربیتی و روانشناسی. دانشگاه شهید چمران اهواز. (۱)۱۳: ۱۱۱-۲۴.
- زارع، م. (۱۳۹۲). نقش واسطه‌ای تنظیم هیجان در رابطه بین الگوهای ارتباطات خانواده و دانشگاه با رفتار جرأت‌ورزانه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
- کامگاری، ماندانا (۱۳۹۱). رابطه دلبستگی به والدین و همسالان با علاقه و عملکرد تحصیلی: بررسی نقش واسطه‌ای پرخاشگری. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی. دانشگاه شیراز.
- محمدی، نوراله (۱۳۸۶). بررسی مقدماتی شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه پرخاشگری باس و پری. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۲۵ (۴).
- Alayi, Z., Babaei, Z. K. A., & AhmadiGatab, T. (2011). Parenting style and self-assertiveness: effects of a training program on self-assertiveness of Iranian high school girls. *Social and Behavioral Sciences*, 30, 1945-1950. Iran.

- Beck, J. S. (1995). *Cognitive therapy: Basics and beyond*. New York: Guilford.
- Brown, T. A., O'Leary, T. A., & Barlow, D.H. (2001). Generalized anxiety disorder. In D. H. Barlow (Ed.), *Clinical handbook of psychological disorders: A step-by-step manual* (3rd ed., pp. 154–208). New York: Guilford.
- Buss, M., & Perry, A. H. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452–459.
- DeGiovanni, I. S. and Epstein, N. (1978). Unbinding Assertion and Aggression in Research and Clinical Practice. *Behav Modif.* 2: 173. DOI:0.1177/014544557822002.
- Encheva, I.V., (2010). Assertiveness in the Personal Profile of Adolescents. *Trakia Journal Of Sciences*, Vol. 8, Suppl. 3, Pp. 376-380, Faculty Of Philosophy, Trakia University South-West University, Blagoevgrad, Bulgaria. Available Online At: <http://www.uni-sz.bg>.
- Gambrill, E. D., & Richey, C. A. (1975). An assertion inventory for use in assessment and research. *Behavior Therapy*, 6, 550–561.
- Gotlib, I. H. (1984). Depression and general psychopathology in university students. *Journal of Abnormal Psychology*, 93, 19–30.
- Heimberg, R.G., Montgomery, D., Madsen, Ch. H., & Heimberg, J. (1977). "Assertion Training" A Review of the Literature. Florida State University. *Behavior Therapy*. 8, 953-971.
- Hollandsworth, J. G., (1978). Differentiating Assertion and Aggression: Some Behavioral Guidelines. *Jr. Community Mental Health Center of Palm Beach County*, West Palm Beach, Florida.
- Kubany, E. S. (2002). Cognitive trauma therapy for formerly battered women with PTSD: conceptual bases and treatment outlines. *Cognitive and Behavioral Practice*, 9, 111–127.
- Lydiard, R. B., & Falsetti, S. A. (1995). Treatment options for social phobia. *Psychiatric Annals*, 25, 570–576.
- Openshaw, C., Waller, G., & Sperlinger, D. (2004). Group cognitive behavior therapy for bulimia nervosa: statistical versus clinical significant of changes across treatment. *International Journal of Eating Disorders*, 36, 363–375.
- Rakos, R. F. (1979). In The Distinction between Assertive and Aggressive Behavior. *Psychological Reports*. 44, 767-773. Cleveland State University.
- Rathus, S. A., Fox, J. A. De Cristofaro, J. (1979). Perceived Structure of

- Aggressive and Assertive Behaviors. *Psychological Reports*. 44, 695-698. College Of Csiminal Justice. Northeastern University.
- Rushton, J. P., Fulker, D. W., Neale, M. C., Nias, D. K. B., & Eysenck, H. J. (1989). Ageing and the relation of aggression, altruism and assertiveness scales to the Eysenck Personality Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 10, 261-263.
  - Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2002). *Shame and guilt*. New York: Guilford.
  - Thompson, R. J. & Berenbaum, H. (2011). Adaptive and Aggressive Assertiveness Scales (AAA-S). *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*.
  - Young, J. E., Weinberger, A. D., & Beck, A. T. (2001). Cognitive therapy for depression. In D. H. Barlow (Ed.), *Clinical handbook of psychological disorders: A step-by-step manual* (3rd ed., pp. 264- 308). New York: Guilford.

